

Mūsų dainos ir pasakos

Keli klausimai Dainiui Razauskui

– Nors dainų švenčių tradicija įtraukta į UNESCO nematerialaus paveldo sąrašą, atsiranda net pasigarsinusių mokslo srityje žmonių, sovietmečiu vykusias dainų šventes laikančių to režimo apraiška. Nemanot, kad dainų šventės galėtų būti kitas desovietizacijos kampanijos taikiny?

Žmonės kartais padaro tokių dalykų, kad belieka viena iš dviejų: arba jie visiškai kvailiai, arba niekšai. Kvailiai – jeigu nesupranta, ką daro; niekštai – jeigu supranta ir daro tyčia kenkdami. Manau, kad „dainų švenčių desovietizacija“, ar kaip tai pavadinus, yra kaip tik vienas tokių dalykų.

Pasitelksiu iškalbingą pavyzdį: ar krepšinis, sutraukdavęs ne mažiau žmonių ir lygiai taip pat leistas bei remtas sovietų valdžios, irgi buvo režimo apraiška? O juk Žalgirio pergalė prieš Maskvos CSK Sajūdžio išvakarėse buvo vienas iš galingų jo akstinių!

Lygiai taip pat ir dainų šventės: viena vertus, sovietmečiu jos būdavo prižiūrimos valdžios (kaip ir visa kita); antra vertus, telkė tautą ir palaikė bei žadino tautinę savivoką.

Tiesą sakant, ir pats Sajūdis, išvedęs Lietuvą Nepriklausomybėn, gimė sovietmečiu, tai ką – ir jis sovietmečio apraiška? Beje, panašių minčių irgi yra tekę girdėti...

– Dar pasakoma, esą laikai pasikeitė, ir Dainų šventės jau savo atgyveno. Reikia naujovių! Kuo jas galėtume pakeisti? Kaziuko mugėmis?

Žmogui, kuris taip pasakytų, atsakyčiau paprastai: laikai pasikeitė, ir tu jau savo atgyvenai!

Nes tai pigi propaganda, kaip paauglystėje: „Tu durnas!“ „Ne, tu durnas!“ Stebina tik, kodėl žmonės susigūžę laukia, kas ką pasakys. Pasakyti bet ką galima, na ir kas? Kodėl reikia bijoti kvailių ir niekšų pliuropalų, kodėl būtinai reikia jų paisyti?

O kad jau taip, kodėl nebūtų galima atsakyti tuo pačiu? Tie jūsų „pasigarsinusieji“ juk ir patys yra gimę sovietmečiu, tad ar ne laikas pradėti „desovietizuoti“ juos pačius? Juolab kad jie iš tikrųjų yra vienas iš pačių įkyriausių „sovietmečio“ anachronizmų Nepriklausomoje Lietuvoje.

– Kodėl, Jūsų manymu, atsiranda priešiška nusiteikusių prieš dainuojančią Lietuvą? Gal moderniais laikais nebemodernu viešai atvirai dainuoti, ypač liaudies dainas? Viskas, kas tradiciška, stabdo progresą?

Paradoksas tas, kad „progresas“ ir „modernizmas“ jau turi savo netrumpą tradiciją, ir bene pati ryškiausia pastarųjų šimtmečių jo apraiška kaip tik yra bolševizmas. Bolševikai kaip niekas kitas gerai žinojo, kas yra „progresas“, ir nepraleisdavo progos „progresu“ pagrūmoti prieš bet kokias žmoniškumo liekanas. Beje, automagistralė Ryga–Minkas, turėjusi eiti tiesiog per Šv. Onos bažnyčią, irgi buvo planuojama „progreso“ vardu ir prieš visokias „atgyvenas“.

Puiki šio „progreso“ tąša mūsų laikais yra „modernūs“ apartamentai „pasenusio“ Misionierių architektūrinio ansamblio vietoje. (Nenustebčiau, jeigu juos sumaniusių, suprojektavusių ir pastačiusių žmonių tėvai būtų sovietiniai „nomenklatūrščikai“, jei ne blogiau...)

Paskui, beje, modernizmo tradiciją iš bolševikų buvo perėmę Vokietijos nacional-socialistai ir kurį laiką varžėsi tarpusavyje „progresyvių“ komsomolcų bei hitlerjugendų gipsinėmis skulptūromis.

Po kurio laiko Kinijoje „progreso“ tradiciją tęsė vadinamieji hunveibinai (*hongwei bing*, reidė *g* čia tik žymi kietą *n* ir netariama). Jie tiesiog pažodžiui naikino visa, kas „sena“, pradėdant vyresnio amžiaus žmonėmis, ir kol kas savo „progresyvumu“, regis, tebėra nepralenkta. Bet mūsų „Partijos vaikai“ juos sparčiai vejasi.

Ir taikiniai tie patys: kaip jų tėveliai gniaužė, slopino ir persekiojo lietuviškumą, taip dabar to paties „progreso“ vardu tai tęsia vaikai. Ištikimi savajai sovietinei tradicijai!

– Kokia apskritai dainavimo prigimtis, paskirtis, poveikis? Kuo daina siejasi su malda ir kuo skiriasi?

O, tai beveik neišbrandomas klausimas! Prisipažinsiu, šiek tiek man jau yra tekę juo rašyti knygoje *Maironis – praamžės tradicijos dainius* (Vilnius, 2016, p. 183–199), kaip tik Maironio eilėraščio „Dainų šventei“ dingstimi.

Sprendžiant iš lietuvių liaudies dainų pateikėjų, pačių tikriausių tradicijos „dainių“ prisipažinimų, dainavimas ir daina dažnai buvo žmogui nepakeičiama, tiesiog lemtiga paspirtis negandose, kurių per pastaruosius šimtmečius čia netrūko. Tiesiog dvasinis gyvybės šaltinis.

Ir ne atsitiktinai, nes pačia savo prigimtimi dainavimas, daina yra dvasinis reiškinys, bene pati ryškiausia dvasinės veiklos lytis. Net jei dainos žodžiai visai „buitiški“. Nes tai priklauso nuo santykio, maždaug kaip dzeno poezijoje, kurioje irgi neminimi jokie dievai nei šventieji.

Ir pats žodis *daina* veikiausiai yra senovės iranėnų žodžio **dainā* atitikmuo, Avestoje *daēnā*, vėliau *den*, *din*. O šio iranėnų žodžio reikšmė buvo ir, beje, tebėra „religija“.

Daina yra religija, pati jos šerdis, pati esmė, o dainavimas – pati jos gyvybė. Neatsitiktinai ne tik šiuolaikiniai „modernistai“, bet ir Bažnyčia draudė ir visaip persekiojo lietuvių liaudies dainą. (Beje, krikščionybė – irgi „modernizmas“, tik jau labai senas, pasenęs.)

– Šių metų jubiliejinės šventės preambulėje lietuviai pavadinti „dainingąja gentimi“. Tačiau ar pelnytai Atgimimą vadiname „dainuojančia revoliucija“?

Iš niekur kitur laisvė negali rasti, tik iš dainos – iš tos dvasios versmės, kuri prasiveria, ištrykšta ir pasilieja dainomis.

Jei kas nors manote, kad laisvė gali būti ne dvasinė, o kokios nors kitokios (pavyzdžiui, partinės), greičiau bėkite paskui „progesą“.

O kad jau laisvė – dvasinės kilmės, tai daina – pati pirmoji jos apraška.

Kaip laisvas paukštis, patupdytas narvelin, nečiulba, taip ir atvirksčiai – užuolai žmogus, kol dainuoja, tol nėra galutinai pavergtas.

Galima net būtų tarti, kad lietuvių tauta savo laisvę per visą sovietmetį išdainavo. Ir kol lietuvių tauta dainuoja, tol širdyse rusena laisvė, taip niekada ir neužgesinta, neužgesusi gal nuo Gedimino Karalystės laikų.

– Kaip, kokiais atvejais pasakos ir dainos gali apsaugoti mūsų kalbą nuo svetimų įtakos ir sudarkymo? Tai ypač aktualu mūsų dienomis, kai sostinėje vis rečiau išgirsi kalbant lietuviškai. Kas, be to, galėtų sustiprinti tautinį imunitetą svetimšalių invazijos akivaizdoje?

Skandžiausia, kad šįkart mes kenčiame ne nuo svetimšalių invazijos, o būtent nuo savų „modernistų“, nuo tikrųjų sovietmečio išperų, sovietinės nomenklatūros vaikų ir vaikaičių. Šitie šimtai tūkstančių svetimšalių ne tankais įsiveržė – jų prikvietė ir prileido mūsų „mūsiškiai“ įdarai ir išdarai, tie patys, kurie ne tik tris, o visas lietuvių kalbos raideles mielai pakeistų.

Tie patys, kurie tyčiojasi iš dainų, pasakų ir tiesiog iš drovesnio brolio, kurie tiesiog dreba iš slaptos gėdos, kad yra lietuviai, ir todėl daro viską, kad tik to gėdingo lietuviškumo aplink juos liktų kuo mažiau.

Apsaugoti mūsų Tėvynę, kaip visada, tegali visnintelis dalykas – dvasia. Nes ir moderniausi ginklai (štai kur tikras progresas!) patys nešaudo – reikia, kad kas nors norėtų jais atsišaudyti. O kad norėtų atsišaudyti, pirmiausia turi liautis save ir savo brolių niekinę.

Kad gintųsi, nepasiduotų – kaip nepasidavė ukrainiečiai rusiams, – reikia kad žmoguje pasistotų dvasia.

Šitoje vietoje mandagiai kalbėti beveik nebeišeina.

O jeigu lietuviui dar pasistotų, ligi pat gerklės, – pirmas dalykas, ką jis gerklėje pajustų, būtų daina. Pradžioje tyli ir liūdna kaip rauda, tačiau tokia, kuri ištirpdo baimę. O tada vis garsesnė, skaidresnė, šviesesnė – kaip ugnis akyse, virstančiose liepsnosvaidžiais, lazeriais.

Nušvitusiu žvilgsniu pažvelgus, pirmiausia turėtų šnypšdami išgaruoti vaiduokliai, o tai jau būtų pusė pergalės.

Nes tikrasis karas visada vyksta mintyse (kūno žalojimas – tik būdas įtikinti, kaip kažas yra taikliai pasakęs).

Ir tikrieji priešai yra ne žmonės, o mintys, sąmonės būsenos, arba piktosios dvasios, jei norite.

Dainos ir pasakos – tai tikrieji mūsų ginklai.